

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 12 kor.
Félévre . . . . 6 „
Negyedévre . . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Felolvasó szerkesztő:

HAJTS BALINT.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 16 kor.
Fél oldal . . . . 8 „
Negyed oldal . . 4 „
Nyolczad oldal . 2 „

Megnyitó beszéd.

Tartotta a bányakerület f. év szept. 20-án tartott gyűlésén:
Zsilinszky Mihály kerületi felügyelő.

Méltóságos és Főtisztelendő egyházkerületi közgyűlés! Mielőtt a püspöki évi jelentést meghallgatnók és a napirendre kitűzött tárgyak feletti tanácskozáshoz fogunk, engedje meg nekem a mélyen tisztelt közgyűlés, hogy a legőszintébb üdvözlés mellett néhány bevezető szót mondhassak.

Az a körülmény, hogy egyházkerületünk esperességeinek küldötteit, tehát az ev. egyház és iskola ügyeivel foglalkozó és a keresztény evangyéliumi eszmékért lelkesedni tudó tagjait van szerencsém magam körül tisztelhetni: felment attól, hogy bármely egyházi kérdésnek bővebb fejtegetésébe bocsátkozzam. Azt hiszem, elég csak érintenem azokat a nagyfontosságú kérdéseket, melyek felügyelői minőségemben lelkemet leginkább foglalkoztatják.

Anyagi helyzetünk tanulmányozásánál, fájdalom még mindig nem juthattam odáig, hogy egyes gyülekezeteink helyzetéről tiszta képet szerezhettem volna magamnak.

Sajnálattal kell kijelentenem, hogy a rendelkezésre álló adatok tökéletlenek és épen nem elegendők arra, hogy azok alapján valami gyökeres javítást lehetne kezdeményezni.

A közfigyelem annyira oda tapadt az 1848. XX. t.-c. megvalósításának reménybeli segélyéhez, hogy szinte megfeledekezünk az önszegély öntudatot élvező és önértzetet keltő eszméjének ápolásáról.

Már pedig e nélkül az autonómiájára oly nagy súlyt helyező prot. evangéliumi egyháznak jövője nem lehet. Mert bármilyen

nagy lenne is az a várt segély, vagy az a törvényes osztályrész, melyet az 1848. XX. t.-c. alapján jogosan várunk: az semmi esetre sem mentene fel bennünket azon kötelesség alól, hogy egyházi intézményeinket a kor és törvény követelményeinek megfelelően saját erőnk megfeszítésével tovább fejleszszük.

Az eddigi jelenségek alapján bizton remélem, hogy a várt segély rövid idő alatt meglesz. Szabadjon remélnem azt is, hogy az nem fogja csökkenteni gyülekezeteinknek a multban tanusított áldozatkészségét.

Hiszen az anyagi erő voltaképen csak *eszköz* a szellemi erő kifejtésére. Az iskolák és egyházak nagyobb dotációja; a lelkészek, tanítók és tanárok tisztességesebb fizetése csak arra való, hogy ezek az anyagi gondtól menten, nagyobb lelki nyugalommal küzdhessenek az Isten országának e földön való terjesztésében. Fájdalom, napról-napra kell tapasztalnunk, hogy ez a küzdelem mindinkább *nehézebbé válik*.

A társadalom bonyolult új kérdései; ezeknek régi kinövései, mondhatnám vad hajtásai, új meg új alakban jelennek meg; s az újdonság után kapkodó emberek erős vággyal, lihegő kebellet keresik a boldogulásnak utjait.

A természettudományok új igazságait és felfedezéseit félreértve, — ezekből rendszeresen csak azt válogatják ki, a mi anyagi érdekeiknek, érzéki örömeiknek és hatalmi vágyaiknak kedvez, vagyis azt, a mi ellen Krisztusnak örökkévaló tana állhatatosan küzd.

Világos, hogy Istennek azon szolgálói, a kik lelkük mélyében megvannak győződve az evangéliom igazságairól, erős harcot kénytelenek folytatni az emberi önzés gyarlósági

ellen. Az érzékiség ellen a lelki nemességet; az anyagiság ellen az eszményiséget; hatalmi gőg ellen az alázatosságot és testvériséget kell nemcsak hirdetniök, hanem életökkel is tanúsítaniök. Merem állítani, hogy a kiezeket az eszméket, akár tudományának mélységével, akár szónoklatának varázserejével, akár életének erkölcsi hatalmával át tudná plántálni a néptömegek lelkébe, a ki az evangéliomnak csak azt a két parancsát bírná általános érvényre emelni, hogy egymásnak terheit hordozzuk és soha ne tegyünk olyat másokkal, a mit magunknak nem óhajtunk: Az nagyobb ember, nagyobb hatalom, nagyobb jótevő lenne, mint a világ összes állambölcsei és fejedelmei.

Bizony, ha ezek és ezekhez hasonló magas keresztyén elvek tényleg uralkodnának a földön, akkor nem lennének véres háborúk, nem hullana millió embernek vére idegen érdekekért és nem ülne diadalt az üres gőg és erőszak a jog, törvény és igazság felett!

De mi célból emlegetem én fel ezeket itt?

Egyszerűen azért, mert mélyen érzem és világosan látom, hogy az evangéliom valláserkölcsei hatása a mindenféle új politikai, gazdasági és társadalmi eszmékkel és áramlatokkal szemben gyöngül. És komolyan lehet félni attól, hogy ez az erkölcsi erő lassanként, észrevétlenül kivész a keresztyén társadalom lelkéből.

Ez a szomorú tapasztalás önkénytelenül arra ösztönöz, hogy mint ennek a nagy kerületnek ez időszerinti felügyelője keressem az utat és módot, hogy az evangéliomnak üdvözítő őse ereje, világot áttérítő hatalma vissza állíttassék és az élet minden társadalmi rétegeiben érvényre emeltessék.

Érzem, hogy ezen cél elérhetése végett a veszély magasságához mért komoly és újabb erkölcsi eszközökhöz kell nyúlunk, mert a régi eszközök és egyházi cselekmények sajnos, hatástalanoknak bizonyultak. A kérdés, melyre választ kell adni az: Képesek vagyunk-e az evangélium erejének az életben érvényt szerezni vagy nem. Képesek vagyunk-e a haladó korrall lépést tartani, a körülöttünk felburjánzó nehézségekkel eredményesen megküzdeni, avagy bűnös resigna-

tióval beismerjük és igazoljuk ellenfeleink azon régi vádját, mely szerint a vallási reformáció pozitív alkotásra és igazi haladásra képtelen!

A természet és a történelem tanulsága szerint, úgy egyes emberek, mint egész társadalmak, egyházak és nemzetek csak úgy képesek biztosítani fennmaradásokat és fejlődéseket, ha alkalmazkodni tudnak a kor haladó szelleméhez és a külső körülményekhez. Ez a történelem által is igazolt törvény fog érvényesülni a hazai protestáns evangéliomi egyház életében is.

Ha az új viszonyokhoz nem tudunk alkalmazkodni, akkor nem tudunk haladni sem; és ha nem birunk haladni, akkor — elvesztünk.

De ha élni akarunk és nem nyugszunk bele azon új próféták kijelentéseibe, akik nyíltan hirdetik, hogy a vallás lejárt magát és hogy helyet kell adni a kor igényeinek inkább megfelelő új idealoknak: akkor talpra kell állanunk és azokkal a tanokkal határozottan szembezállanunk, még pedig a szeretet és igazság, a hit és tudomány fegyvereivel. Kell, hogy mindenek előtt egymás között a szeretet és bizalom kapcsait erősítsük, a gyengéknek bizonyult intézményeinket tökéletesítsük; és a kipróbált erős alapok tiszteletben tartása mellett új haladásnak feltételeit biztosítsuk és siessünk mindazon reformok keresztül vitelére, melyek evang. egyházunkat saját hiveink és a nagy világ előtt kedvessé erőssé és vonzóvá képesek tenni.

Szabadjon itt a sok teendő közül csak néhányat érintenem.

Anyagi érdekeink öntudatos és fokozatos ápolása, mellett a legszükségesebbnek tartom az evangéliomi hitbuzgóság felébresztését és fejlesztését.

Enélkül eleven és egészséges egyházi életet nem lehet képzelni. Küzdelemteljes multunkban nehéz viszonyok nyomása alatt, erősebben fejlett ki egyházunk hivei között a protestatio szelleme, mint az evangelizatioé s talán azért vagyunk ma is erősebb protestánsok mint evangelikusok. Már pedig mai viszonyok között ez utóbbira kellene nagyobb súlyt helyeznünk. A vallási meggyőződés és

hitbuzgalom szent érzelmeit összhangba kell hoznunk a humanizmussal; és az általános emberszeretet és testvériség kötelességeit a különleges hazafiság érzelmeivel. E téren a felfogásokban oly ellentétek mutatkoznak, melyek egyházunk közéletének és hiveink hitbuzgóságának nagy kárára a közbékét veszélyeztetni. És ezzel az egy célra irányult együtt működést lehetetlenné teszik. Itt nagy szerep vár iskoláinkra és azok élén álló ev. férfiakra, akiknek vallásos buzgósága irányt adhat egész nemzedékeknek.

Ezzel karöltve javítanunk kell egyházi közigazgatásunkat is, mely sok tekintetben nem felel meg a modern élet követelményeinek.

Javítanunk és gyarapítanunk kell az ugynevezett jótékonyági intézményeinket, melyek a cura pastoralis mellett legáldásosabb hatást képesek gyakorolni a néptömegek lelkiéletére. Diakonusaink nincsenek, a diakonissa intézményt csak most kezdjük felkarolni; nőegyleteink is csak szórványosan, egymástól elszigetelve dolgoznak.

Evangelikus szövetkezetekről, segélyegyletekről és általában a keresztyén társadalmi működésről ma még alig értünk rá tanácskozni, sőt a belmissió ügye iránt sem látjuk azt a lelkesedést, amelyre szükségünk lenne.

Lehetetlen tovább összetett kezekkel nézni isteni tiszteletünk és liturgiánk rendetlen sokféleségét, mely jelen alakjában éppen nem képes egyházi egységünket és együvé tartozásunkat bizonyítani a világ előtt. A modern világ szórakoztató helyeinek ragyogása mellett az Ur házának látogatását nem bírjuk sem tisztaság és rend, sem szellemi élvezet által eléggé vonzóvá tenni. Énekeink szép tartalmának és dallamának hatását kisebb gyülekezeteinkben megrontja az énekés és orgonálás gyarlósága.

Gyönyörű régi énekeinknek nagy része elkallódott, sőt jeles egyházi zenészeink által nagy gonddal és tudással szerkesztett ének — vezérkönyveink — partitúráink — nagy részét is a feledés fátyola lepi. Azt gondolom elérkezett ideje annak is, hogy egyházi dallamainknak szétszórt kincseit összegyűjtsük, és hiveink rendelkezésére bocsássuk.

Hogy egyházi irodalmunk nem áll a mai kor színvonalán és hogy az egyházas gondolkozású népünk nincs kellően ellátva sem népies iratokkal, sem tudományos művekkel azt egyszerűen csak érintem, még pedig nem csekély lelki fájdalommal. Mert ez azt bizonyítja, hogy a jelenkor nemzedéke megfélekedett azon dicső történelmi tényről, hogy a múlt században protestans evangéliomi szellemű írók adtak irányt a hazai irodalomnak és művelődésnek is; megfélekedett, hogy a tudomány, az irodalom és a sajtó ma még nagyobb hatalom, mint volt, melyet magunktól könnyelműen eldobni egyházi érdekeinknek veszélyeztetése nélkül nem szabad! A mi egyházunk küzdő egyház még ma is. Küzdelmeiben leghatásosabb szellemi fegyvere lenne most is a sajtó.

Ime, mélyen tisztelt egyházkerületi közgyűlés, csak nagyjából, csak némi figyelem gerjesztésül érintem azokat a fontos kérdéseket, melyek nézetem szerint érdemesek arra, hogy komolyan gondolkodjunk felettük és meggondolás után céltudatos munkára határozzuk el magunkat amíg nem késő!

Lám más hatalmas országokban s köztük a reformátio hazájában is nagy munka folyik nemcsak az egyházi intézmények reformálásában, hanem sociális kérdések gyakorlati megfejtése körül is.

A németek e téren is követik Luthert, aki nemcsak a szentirással, nemcsak dogmatikai kérdésekkel foglalkozott, hanem a német nemességhez intézett szózatában azt is részletesen fejtegette, miként kell a polgári kormányzatot evangéliumi alapon felépíteni.

Az angol írók ma is erős meggyőződéssel hirdetik, hogy „A polgári szabadság — végső elemeiben — a reformátio gyümölcse. És az amerikai demokratia nagyszerű írója Tocqueville nem kételkedett kijelenteni, hogy az Egyesült-Államok szabadsága a vallásnak köszönhető. S ez nemcsak Angliában és Amerikában igaz, hanem igaz Magyarországon, sőt minden keresztyén államban is.

Ott van Franciaország, melyben a protestansok tiszteletreméltó tevékenységet fejtenek ki a társadalmi bűn és nyomor kiirtására.

Ott van Németország, melyben Luther-

nek említett felfogását még a katolikusok is osztják — míg a protestánsok kongressusai nem csak elméletileg tárgyalják a socialis kérdéseket, hanem kezükbe veszik a gyakorlati munkát is, azon meggyőződésből indulván ki, mely a szerint kereszténységnek feladata, hogy áthassa a társadalmi életet és annak összes intézményeit.

De ne menjünk idegen országokba jó példák után. Itt vannak saját hazánkban a katolikus testvérek — congressusai.

Nincs a társadalmi életnek az a köre, a melyre figyelmüket és tevékenységüket ki ne terjesztették volna és különösen megfigyelendő az, hogy a reformáció fegyvereit használva, különös gondot fordítanak az ifjúság vallás-erkölcsi nevelésére.

En mélyen tisztelt egyházkerületi közgyűlés azon véleményben vagyok, hogy nekünk prot. evangélikusoknak nem szabad tovább vesztegelnünk. Nekünk is az egyházi és társadalmi tevékenység terére kell lépünk.

Látjuk a bajt és a nyomoruságot mindenfelé. A bűnöknek mindazon nemei, melyek a megváltás előtt pusztították az emberiséget, mutatkoznak ma is a társadalomban. Krisztusnak socialis és vallási elvei mentették meg az akkori társadalmat.

Ez a világtörténelmi nagy tény megszabja és megkönnyíti a mi tevékenységünknek irányát is; csak arra kell ügyelnünk hogy ne tévesszük össze ez eszméket azokkal az emberekkel, akik a jóhiszemű népet félrevezetik és kizsákmányolják.

Gondoljuk meg, hogy érzelmeket és gondolatokat nem lehet erőszakos fegyverekkel elnyomni; mások meggyőzését nem lehet gyűlölettel megváltoztatni; sőt ellenkezőleg: az emberi természetben van, hogy mennél nagyobb gyűlölettel találkozik, annál nyakasabban, annál keményebben ragaszkodik saját meggyőzéséhez. Ezért a mai socialismus kinövéseit nem lehet kicsinyléssel, megvetéssel, hanem egyedül csak jóakaró felvilágosítással, szeretettel, személyes érintkezéssel, céltudatos és buzgó működéssel lehet ellensúlyozni és helyes mederbe terelni.

Erőszak és gyűlölet, eretnekegetés és üldözés nem evangélikus térítési eszközök.

Mi ismerjük ezeket az eszközöket, de elveink terjesztésénél használni nem fogjuk soha. De mert tudjuk, hogy a mi társadalmi és politikai betegségeink legnagyobb része: az anyagi érdekek tulságos dédelgetése, a vallási közöny terjedése, a jellemek meggyengülése, az erős meggyőzések ritkulása, a gyengék és szegények jogainak eltiprása, más népek és nemzetek önbálványozó megvetése stb. mind egyetlen főrészből: a vallás-erkölcsi elvek elgyöngüléséből erednek, ezért ezeknek az erkölcsi erősítésre kell fordítanunk egész erőinket.

Ez azonban komoly munka és odaadó fáradság nélkül nem sikerülhet.

Midőn tehát én ezen nagy és komoly munkára kérem fel a méltóságos kerületi közgyűlés tagjainak becses figyelmét és arra kérném, hogy a fent említett reformok előkészítésére külön bizottságokat méltóztassék kiküldeni — a mai ülést megnyitottnak nyilvánítom.

Az elemi iskolai oktatás és nevelés reformjához.

Oly müre akarjuk a mi iskoláink érdeemes tanítóságának figyelmét felhívni, a mely az utolsó tanévben nemcsak a székesfővárosban, hanem hazánk szélesebb paedagogiai köreiben is nagy és méltó feltűnést keltett. A gyermeket könnyen, játszva és a mi a fődolog, gyorsan és alaposan megtanítani az olvasásra és írásra, régtudjuk, a módszeren mulik. Az újabb időben igen sok és sikeres kísérletet tettek a külföld és hazánk paedagogusai is e terén s hogy csak egyet említsünk a sok közül, a phötomimikát bizonyára mindnyájan ismerjük. Hogy továbbá a tanításnak már az elemi elsőfokon is nemzetinek kell lennie, más nemzetek példáján okulva beláttuk már régebben mi is, de módját nem igen tudtuk, kapkodtunk.

E kettős célt, az olvasás és írás gyors tanításának módszerét nyújtani, a tanítónak-utmutatót adni kezébe a nemzeti irányban való tudatos és tervszerű nevelésben, nemcsak kitűzte, hanem el is érte a szakférfiak

egyhangu véleménye szerint (Gööz József dr. hírneves paedagogusunk.*) Fáradhatatlan szorgalmával eddigelé a közép- és polgári iskolák tankönyv irodalmát gazdagította, a mely működésének gyümölcsei széles e hazában közhasználatnak örvendenek.

Néhány évvel ezelőtt visszatért első szerelméhez, az elemi iskolához, szerető lelkével ott is felkeresvén azokat, a kik első lépéseiket teszik az ismeretek mezején, az első osztályokat. Nem az íróasztal mellett jött létre az a műve, melyet tanítóink figyelmébe, iskoláinkba való behozatalra ajánlunk, hanem ott, a hol az ilyen nemű dolognak létesülnie kell, az iskolában, a gyermekkel való közvetlen érintkezésben. Itt a műhelyben bizonyultak be gondolatai közül helyeseknek azok, melyeket számunkra könyvében letett, maradtak el azok, melyek a gyakorlatban hasztalanoknak mutatkoztak. Az életből, az iskolából, a gyermek és tanító szívének együtt dobbanásából, elméjének együtt működéséből forrott ki ez a mestermű. Bámulattal töltötte be paedagogiai világunkat a szerző azon pártlan képessége, melylyel a gyermekkel gyermekké tud lenni, s ez a bámulat csak fokozódott azokban, a kik hallották őt, midőn egyik-másik tudománya, vagy szak-, vagy bírálati körben az ügy iránti lángoló buzgalommal ismertette módszerét, de egyenesen elragadta azokat, a kik látták őt abban az osztályban, melyben első ízben tett kísérletet módszerével, mennyi szeretet és lelkesedés a született tanító részéről, mennyi érdeklődés, figyelem, ragaszkodás és ezért meglepő eredmény a kicsinyek részéről. Minden órán minden betű, minden mondat a szépet, jót, igazat szolgálja, az áhitat angyala lebeg a padok között akár új betűt tanulnak, akár a haza szent eszméjét, akár az Istenség végrementhetlen mélységét tárgyaljuk gyermeki dadogás formájában.

És miért ajánljuk tanférjaink figyelmébe (Gööz József dr. ezen művét? Lehet-e mindenki Gööz Józseffé? Épen azért ajánljuk az ő művét, mert igenis annyi melegség

*) Gööz József dr. a székesfevárosi III. kerületi polgári leány- és ipariskola igazgatója, több tudományos társulat tagja, a budapesti ev. ref. egyház buzgó, tevékeny tagja.

sugárzik annak minden egyes sorából, annyi élet lüktet annak minden ízében, hogy lehetetlen, hogy abból reánk is ne származzék valamelyes. A ki eddig kerülte az első osztályokat, a ki nyügnék érezte az olvasás és írás, a beszéd és értelem gyakorlatok tanítását, nem mintha nem lett volna képessége rá, hanem, mert az unalmat, a figyelem és haladás e megölőjét saját magából és tanítványaiból számkivetni nem tudta, mert az eredmény csak igen lassan mutatkozott s folyton ingadozó maradt, az ezen mű vezetése mellett biztos, gyors, alapos eredményt elérve, az érdeklődést folyton ébren tartva élvezetét, lelki örömet, édes jutalmat fog látni abban, amit eddig nyügnék, büntetésnek látott. Már pedig mennyire fontos kérdés a gyors, biztos haladás különösen a mi felekezeti rendszeren osztatlan iskoláinkban, a hol idáig a légkisebbeknek olvasásra, írásra tanítása emésztette meg a rendelkezésre álló idő oroszlánrészét, a hol addig, a míg a kicsinyeket csendes foglalkoztatással hasznosan féken tartani nem lehet, a nagyobbak bizony majdnem kizárólag csakis csendes foglalkozással töltik a drága iskolai időt.

Gööz József dr. saját módszerével a következő eredményeket érte el. Az egyik első osztályban őt hét alatt minden tanuló szótagolva olvasott és rajzolta a betűket. Már október havában meggyőződött erről egy nagy küldöttség.

Másik esztendőben, hogy lassabban haladjon, 12 hétre osztotta be a betűk megtanítását s ekkor a tanítványok nemcsak olvastak, hanem minden betűt irtak is.

Hogy milyen korszakos ez a dolog, azt abból is lehet következtetni, hogy:

a) a vallás- és közoktatásügy minister Gööz vezérkönyvét, ABC-jét általánosan approbálta:

b) az összes tanító- és tanítónőképzőkben megvételre ajánlotta és elrendelte, hogy az összes állami tanító- és tanítónőképzőkben a paedagógia tanárai dr. Gööz József egyesítő tanítás módját a módszertan kapcsán ismertessék;

c) a közokt. minister a szerzőt a múlt szünetében kiküldte, hogy a tanítói tovább

képző tanfolyamokon mindenütt bemutassa tanítási módját, a mi meg is történt;

d) ebben az esztendőben szintén minis-teri rendelet alapján az összes tanító- és tanítónőképzőkben személyesen megjelent és az intézetek tanári kara, a ifjuság s az összesereglett tanúgy barátok előtt előadást tartott. Csak két helyre nem mehetett, ahová most szeptemberben fog menni.

A szabadkai, kolozsvári, budapesti II. ker. képző intézetek ifjusága soha sem fogja elfelejteni ezeket az előadásokat, annyira fellelkesítette, suggerálta s a 6 éves gyermek nevelése iránt extasisba hozta hallgatóságát.

Dr. Gööz József nemcsak az olvasás-írás tanításában csinált reformot. Az általános művelődéstörténeti tudomány mellett más alapon is épít. A magyar nép lelki világának, a magyar anyák nevelési módjának, a Tisza vidékén és más helyeken közvetlen megfigyelés útján szerzett gazdag tapasztalatok alapján. Harminc-negyven vármegyében tartott előadást, Túróc-Szent-Mártontól Székesudvarhelyig, Iglótól Szombathelyig, Pozsonytól Nagy-Becskerekig. Túróc megyében — Stubnya fürdő nagytermében — a főispán, a meghívott protestáns lelkészek és róm. kath. papok, a megye tanítóságának, még Bars megyéből is feljött vendégek jelenlétében megmutatta, hogy az a gyermek, a ki a magyar csilingiliket, mondókákat, versikéket Gööz szájából hallotta, azokat soha sem fogja elfelejteni. A gyermeki lélek suggestiója alatt tanítás közben, rögtönözve született dalocskái, melyeket a kedély élénkítésére és a sziv nemesítésére használ, anyira kedvesek, fülbemászók, hogy a hallgatóság egy része helyenként vele dúdolván, két-két perc alatt tanulta meg. Szólnak pedig ezek a dalocskák az édesanya iránti szeretetről, háláról, az Istenről, a tavaszi nap hívásáról stb.:

e) a székesfővárosban, az ürömi utcai iskolában összegyűjtöttek olyan tanulókat, a kik közönséges tanítás mellett nem voltak képesek az ABC-t megtanulni. Dr. Gööz hangutánzó képes ABC-jének és szerepeltetjes játékos tanítás módjának alkalmazása mellett mintegy 25 növendékből 23 megtanult olvasni, úgy, hogy jövőre a II-ik

osztályba fog belépni. Milyen áldás ezekre nézve, hogy nem maradtak analphabéták.

Eddig ez irányú három könyve jelent meg a szerzőnek 1. Hangutánzó képes ABC. képekkel gazdagon illusztrálva. Ára 60 fillér. 2. Hangutánzó olvasás- és írástanítás című vezérkönyve (II-ik rész) ára kötve 3 kor. 40 fillér. 3. Tanítók útmutatója (III-ik rész). Első rész lesz a már sajtó alá rendezett beszéd-értelem és cselekvés gyakorlat rajzolatással egybekötve. A 2. számú vezérkönyvben osztatlan iskolák tanítói számára mintegy egy iven tömörítve van pillanatnyi felvétel Dr. Gööz olvasástanítási módjáról, egyebek közt a tréfás nevű betűk (ásító-á, cicahívó-c, jajgató-j, suhintó-s stb.) bemutatása és rögzítése. Nála a betűk elevenek, mozognak, mintha betűgyerekek, pajtások volnának, egymásnak bemutatkoznak, összefogódszkodnak a hangösszekapcsolás és szótagolva olvasás előkészítése végett. Bebizonyítja tréfásan, hogy minden betű i betüből lett. Egy hajlós vesszőcskével alakítja a nyomtatott nagy betűket s a gyermekekkel is alakíttatja. Növendékei együtt cselekszenek tanítójukkal, nemcsak hallgatják, látják őt. Ez nála a cselekvő szemlélet elve. A táblán egy mértékből (Zollstock) alakított M-et álló helyzetben oda támasztva megmutatja, hogy nincsen külön nyomtatott meg írott betű, a mint az írás régi korszakában csak egy betűtípus volt. Mintha bábú volna az a betű, bemutatja állva, s mellette krétával lerajzolja a betű körvonalát, aztán jobbra elhajlitja, dült helyzetbe hozza ugyanazon M betű alakot s készen van az írott betű típusa, csak egy kis felfelé néző karikát kell tenni elejére és végére. Előgyakorlatul egy hajlós kis vesszőcskéből, mintha bűvész pálca volna, mindent megcsinál és megcsináltat, kiindulva a karikából, az összes betűk alapvonalából, anélkül, hogy betüről volna szó. Ugyanezeket homoktáblán iratja vesszőcskével, később kirakatja babszemből, kukoricából, kavicsból, hogy még homokjátékaiknál is használhassák é figurákat. Minden hangot a természetből vezet le, mert ez a természeti hang a tiszta és örök. Hiszen Árpád apának és bizonyára úgy suhintott az ostervessző, mint nekünk ma, úgy zizegett a nád, mint a mai gyer-

mekek. Pl. egy gyertyatartóban levő gyertyát meggyújt a gyermekek előtt, maga reá fúj, felhívja a gyermekeket, hogy ők is fújjanak rá ültőhelyükből; a gyermekek ezt megteszik s megnevezték ezzel a hangot. A gyertya elhajló lángja a gyertyaszállal együtt adja a kis f betű typusát, a melyet a tanító a táblára firkant. A gyertyatartó karimája adja az f betű átkötését egyenes vonallal. Máskor meg háttal fordulva odaáll a gyermekek elé s egy suhantó hajlós vesszőcskével, vagy egy pálcikára kötött szijjostorral jobb karjával suhint a levegőbe. Kérdezi micsoda ez? felelet: S. Suhintat a gyermekekkel ujjokat előre nyujtva, majd ujja hegye alá fogva a krétát a táblához közeledik folyvást suhintva és suhintás közben, midőn a táblához ért, az előretartott kréta hegyével rálöpja, rásuhintja, ráfirkantja a nyomtatott nagy S betüt. Ebből irottat csinál egy kis felfelé néző félkarikának hozzárajzolásával.

ABC-jében a legtisztább magyarság, a legmelegebben érző szív és az Isten mindenhatóságában bizó hit, a magyar haza szeretete léptén-nyomon megnyilatkozik. Érdekes gyűjteményt találunk ABC-je végén. Össze gyűjtötte az iskolába lépő 6 éves magyar gyermek szókincsét, fogalmait. Ezeknek begyakorlásával kezdi az iskola munkáját. Ha valamelyik gyermek nem tudja, bemutatja vagy természeti tárggyal, vagy képen, vagy utánzó cselekvéssel, úgy bevési azt a fogalmat a gyermek emlékezetének táblájára s így teremt kiindulási pontul magyar vagy nem magyar anyanyelvű tanulók között egységes alapot, közös szókészletet. Egynéhány képre csak ennyit ír: olvassunk képekről. A gyermek szemlélet utján felsorolja, mit csinálnak ott, mit lát ő azon a képen. Némely képen 10—15 fogalmat is jelenítve lát a gyermek, s ezeknek felsorolása s a rajzolt cselekvések megnevezése által mintegy önkéntelenül a legtermészetesebben megindul a gyermekekben a gyondolkodás és fogalmazás első áramlata. Felhívjuk az ev. egyház egyetem tanügyi bizottságának figyelmét e korszakos műre; tegye lehetővé, hogy Gööz József dr. a mi felekezeti képzőinkben is személyesen bemutathassa módszerét. Felhívjuk az egyetemes egyház könyvkiadó

osztályát és ennek elnökét, dr. Zsilinszky Mihály Ő méltóságát, irasson dr. Gööz Józseffel iskoláink számára egységes ABC-t s vegye be ezt az egyetemes egyház által kiadott könyvek sorába.

Eddig a protestáns iskolák első helyen állottak s most is ott állanak, hála Istennek. Ne engedjék, hogy mások elsőkül elragadják a pálma megtartásának s magasan hordásának ezen eszközét.

Dr. Szabó Viktor.

A kormány 1902. évi jelentéséből.

(Folytatás.)

III. Tanító- és tanítónőképző-intézetek összesen.

év	A tanulók összes sz.	Római kath.	Görög kath.	Görög keleti	Ag. hitv. evang.
		vallásu tanulók szám szerint			
Átl. 1891—1895	4.602	2.456	356	479	405
„ 1896—1900	6.508	3.605	445	638	561
1901 — —	8.799	5.045	527	715	775
1902 — —	9.432	5.301	584	764	830

A tanulók hitfelekezeti szerint 1891-től 1902-ig.

Év	Ag. h. ev.	
Gymnasium	Átlag 1891—1895	3.835
	1896—1900	4.423
	1898	4.458
	1899	4.545
	1900	4.643
	1901	4.711
	1902	4.780
Reáliskolák	Átlag 1891—1895	909
	1896—1900	1.043
	1898	1.038
	1899	1.034
	1900	1.081
	1901	1.074
	1902	1.064
Együtt	Átlag 1891—1895	4.744
	1896	5.466
	1898	5.496
	1899	5.579
	1900	5.724
	1901	5.785
1902	5.844	

A felső tanintézetek ág. h. ev. tanulóinak száma 1886-tól 1902-ig Magyarországon.

Belföld.

A hallgatók tudománykarok szerint, év		Ágostai h. evang.	Ágostai h. evang.
1. Jogkari és jogakadémiai hallgatók	Átlag 1886—90	241	9·42
	1891—95	281	9·45
	1896—900	401	8·38
	1901	452	8·05
	1902	393	6·71
2. Bölcsészeti hallgatók.	Átlag 1886—90	54	13·37
	1891—95	73	13·22
	1896—900	115	13·05
	1901	117	9·43
	1902	156	10·83
3. Orvostudományi hallgatók	Átlag 1886—90	98	7·69
	1891—95	102	8·84
	1896—900	75	9·65
	1901	69	10·10
	1902	79	10·68
4. Gyógyászati hallgatók.	Átlag 1886—90	30	11·72
	1891—95	—	—
	1896—900	17	10·90
	1901	26	15·48
	1902	25	13·59
5. Műegyetemi hallgatók.	Átlag 1886—90	50	9·24
	1891—95	82	11·25
	1896—900	143	11·39
	1901	118	7·54
	1902	150	9·59
6. Felsőtanintézetek hallgatói összesen.	Átlag 1886—90	473	9·39
	1891—95	538	9·95
	1896—900	751	9·56
	1901	782	8·44
	1902	803	8·21

Az ág. h. ev. hittudományi intézetek hallgatói anyanyelv szerint 1897-től 1902-ig Magyarországon.

Intézetek; anyanyelv	1897	1898	1899	1900	1901	1902	Százalékokban
	szám szerint						
Ág. h. ev. intéz. Magyar anyanyelv	25	30	32	39	40	54	27·98
Német "	103	103	102	94	91	106	54·92
Tót "	17	19	28	30	34	33	17·10
Egyéb "	—	—	—	—	1	—	—
Összesen :	145	152	162	163	166	193	100·00

A bányai ág. hitv. ev. egyházmegye augusztus hó 30 és 31-ik napjain Temesvárott tartotta rendes évi közgyűlését. Az első nap reggeli óráit a közgyűlés tagjai a közös áhitatnak szentelve részt vettek a megújított díszes templomban tartott, a gyámintézet javára szánt offertoriummal összekötött istentiszteleten, a mely alkalommal Kramár Béla kir. tanácsos főesperes feszült figyelemmel hallgatott épületes egyházi beszédet mondott s a lelkészársaknak urvacsorát osztott. Nyomban az istentisztelet után Soltész Gyula bírdai lelkész és Ujházy Dénes kir. erdőtanácsos elnöklete alatt az egyházmegyei gyámintézet tartotta évi közgyűlését, a melyen elintéztetvén a szokott tárgyak s sorra kerülvén az egyetemes gyámintézet egyházi elnöki állására kívánt szavazatot, a mely egyhangulag Gyurácz Ferencz dunántúli püspökre szólt, — jól eső tudományul szolgált a hívek áldozatkézsége, a mely a befolyt adományok összegét tekintve a múlt évinél nagyobb eredményt tüntet fel. Tekintélyesebb adományaikkal különösen kiváltak a fransteldi, lajosfalvi és lieblingi egyházhívek. Az első nap délutáni óráit a kiküldött bizottságoknak a voltaképeni egyházmegyei közgyűlés egyes tárgyaiban való ülésezése, továbbá a fontosabb tárgyakat előkészítő értekezlet foglalta el. A második napon aztán a Kiss Kálmán tótaradáci lelkész által mondott könyörgés végeztével az egyházmegyei közgyűlés báró Ambrózy Béla egyházmegyei felügyelő és Kramár Béla kir. tanácsos főesperes elnöklete alatt megszakitás nélkül reggel 9 órától délután 1 óráig tartott. A közgyűlést az egyházmegyei felügyelő lelkes beszéddel nyitotta meg, melyben ezúttal is meghatározó tanujelét adta az ő ismert egyházszerető buzgalmanak s élénk lelkesedéssel szólt többek közt arról is, hogy családjában mily gondosan ápolja az őseitől reá szállott drága örökséget, egyházunkhoz való hűséget s nagyhatást keltve utalt a közgyűlésen jelen volt fiára, báró Ambrózy Andorra, a kit úgy igyekezett nevelni, hogy a hitűségben s az egyházi élet terén való szereplésében méltóan kövesse apjának s elődeinek nyomdokait. Nagy érdeklődéssel hallgatta ezután a közgyűlés a főesperes gondosan összeállított terjedelmes évi jelentését. Az egyházak tisztviselőiről szólva meleg részvétellel emlékezik a jelentős Paulinyi Sámuel antalfalvi lelkész s Huber János pancsovai egyházfelügyelő haláláról, majd örömdetes jelenséggül közli Horváth Zoltán nagyikindai főszolgabírónak a törökbecsei egyház felügyelőjévé történt megválasztását; hasonló örömmel jelzi az egyházmegyére vonatkozó egyéb évi mozzanatok sorában a Bavanistye, Jarkovác és Klopódia községekben lakó ev. hívek leányegyházakká alakulását; hallottuk továbbá az évi jelentésből, hogy az egyes egyházakban az áldozatkétség az idén

is szépen nyilvánult s említést érdemel kivált Voltmann Ede pancsovai egyházgondnoknak az ottani új ev. templom építési költségéhez 20000 korona adománnyal való hozzájárulása. (Épen a közgyűlés folyamán hozta a posta az egyházközség gyászjelentését az érdemidus nagylelkű jöltevé elhunytáról, mélyen érzett részvétet keltve a nagy veszteség a közgyűlés tagjai szívében.) A körlelkészi s missiói jelentések tárgyalása után a közgyűlés az egyházmegye világi aljegyzőjéül egyhangulag báró Ambrózy Andort, egyházmegyei felügyelőknök képességével s buzgóságával az egyházi élet terén is sokra hivatott jeles fiat választotta meg. Több kisebb jelentőségű tárgyon kívül szönyegre került a theológiánk új szervezéséről szóló javaslat, a melyet a közgyűlés Soltész Gyula bírdai lelkész előadói jelentése s ifj. Koren Pál törökbecsei lelkész hozzászólása után általánosságban elfogadott; a részleteknél azonban a javaslaton egyes módosításokat határozott el. Az egyházmegyei elnökségnek az antalfalvi papválasztást előkészítő eljárása tárgyában, a mely ellen az érdekelt egyházközség s a sajtó egy része is panaszt emelt, az egyházmegyei közgyűlés, az ügy beható megvitatása után egyhangulag elhatározta, hogy az egyházmegyei elnökség eljárását helyesli s iránta teljes bizalmát fejezi ki.

K. K.

Negyvenéves tanítói jubileum. Schanc János, körmendi tanító f. é. Augusztus 31-én töltötte be tanítói működésének 40-ik évét. Ezen alkalmából volt tanítványai kezdeményezésére szép és lélekemelő ünnepélyt rendeztek tiszteletére. Az egyházmegye tanító egyesülete értesülvén erről ugyan azon a napon délelőtt 8 órakor gyűlést tartott melyben az értekezlet alelnöke (elnöke maga a jubiláris lévén) méltatta az ünnepeltnek érdemeit, egy másik pedig annak életrajzát olvasta fel. Az életrajzból megtudtuk, hogy midőn a fiatal ember Sopronban a tanítóképző intézetet elvégezte, két állomás lett neki felajánlva: az efferdingi rendes tanítói állomás és a körmendi segédtanítói állomás. Ő — a német ajku magyar, ez utóbbit választotta hogy hazájának szentelhesse életét. És fáradozásának gyümölcse, hogy a körmendi iskolában a tan nyelv többé nem magyar német, hanem csak magyar. Iskolája mindig a legjobbba közé tartozott, a miért más felekezetű tanulók is szívesen felkeresik. Innen az a tisztelet, melyben Körmend városában részesült. Tanító társai is megtisztelték bizalomokkal. A vasmegyei általános tanító egyesületnek egy ideig elnöke volt, és mind végig tagja. Szinte elnöke az egyházmegyei tanító egyesületnek is. — A tulajdonképen egyházi ünnepély reggel 10 órakor vette kezdetét. Harangzugás és orgonahangok között vezette be egy köldötszég az ünnepelt tanítót a templomba, melyet fényes közönség hitfelekezeti különbség nélkül zsufolásig megtöltött. A gyülekezet éneke után Kund Sámuel

rőpzelak-esárgi lelkész és eperes, ki 34 évvel ezelőtt Körmenden leköszkedett hat és félévig, az oltár előtt rövid ima után méltatta a jubiláris tanítónak érdemeit, dicsérettel kiemelve a gyülekezetnek kegyeletes ragaszkodását a tanítóhoz. Kérte is őket, hogy ezen dicséretnek koronáját tartsák meg, soha se legyen egyházi tisztviselőnek oka a panasza, a sóhajra, akkor se ha megöregedtek, ha elgyengültek. Különösen megható volt, midőn az ősz esperes-lelkész az öreg tanítót, mint 40 évvel ezelőtt a körmendi gyülekezetben közvetlen munkatársát, most is az egyháznak buzgó munkáját megáldotta. E beszéd után a kórusban gyönyörű karének hangzott fel. Az után Schrautz tanító válaszolt az esperesnek beszédére, szinte felfelelevenítvén az elmúlt idők esztendeit, valamint külön külön felelt Schranc minden egyes üdvözlő beszédre. Üdvözölték pedig a jelenlegi tanítványok, fehér ruhás lányok és fiúk, kiknek nevében egy kis lányka gyönyörű virágcsokrot nyújtott át neki. Ezek után a volt tanítványok — férfiak és nők — hosszú sora járult az ünnepelt elé — köztük egyik másik távolról jött el az ünnepélyre. Szonokuk remek beszéd kíséretében értékes emléktárgyat nyújtott át a tanítónak. A gyülekezet részéről a felügyelő, az egyházmegyei tanító testület nevében az egyesület alelnöke, a vasvármegyei általános tanító egyesület nevében az egyesület elnöke, a körmendi ev. ref. gyülekezet részéről a lelkész, a körmendi tanítók nevében a róm. kath. tanító, az örsegi ev. ref. tanítók testülete részéről a testület elnöke, a körmendi filiális tanítók részéről a vasmadardi tanító üdvözölte a jubilánst. Buzgó záró ima és áldás után a közönség felálva énekelte nemzeti imánkat, a himnust. Délben közebed volt, melyen Körmend társadalmának minden rétege bizonyoságot tett arról a tiszteletéről, melyben a jubiláns részesül. Este pedig táncmulatság volt, mely a nőegyesületnek szép jövedelmet hozott.

Segélyosztás. A bányakerületi közgyűlés segélyosztó bizottságának a f. h. 20-án tartott ülésén hozott javaslata alapján a következő egyházközségek, lelkészek, özvegyek és árvák részesülnek segélyben:

A *Baldácsy* alapból: rendelkezésre állott 6000 kor. rendes és 3000 kor. rendkívüli segély, mely összegből egyházközségek segélyezésére fordított: 2266 kor., lelkészek segélyezésére: 2500 kor., szegény özvegyek és árvák segélyezésére: 1200 korona. (3000 kor. képezi ez összegből a püspök tiszteletdíját és 34 kor. fordított bélyeg és dostadijakra.)

Segélyért folyamodott összesen 44 egyházközség.

Segélyben részesültek: Apatelek, Szilingyia, Vác, Rád, Makó, Csépa egyenként: 11333 fillér Titel, Szélbás, Óbecse, Verserz, Butyin, Lugos, Gádos, Szentetornya, Csorvás, Ujbanovcze, Kur-

min, Mitrovicza, Káva, Fót, Nyáregyháza, Podhragy, Nedozor, Blatnicza, Vámos, Osztroluka, Bábaszék, egyenként: 75:55 fill.-el.

6 egyház 113:33 fillérral — 679:98
21 „ 75:55 „ — 586:55

2266:53

A kerületi szegény lelkészek közül segélyben részesült a folyamodó 38 lelkész közül: Toronyos Pál 250 k. Zsilinszky Endre, Liffa János, Gálik Mátyás, Fridrich Zsigmond, Szeberényi Vilmos, Menhárdt Mihály, Chovan Zsigmond, Gresler Gyula, Ponyicsky Pál, Okályi Adolf, Mendől Lajos, Podhraczký Pál, Chován Viktor, Plavec Gyula, Jeszenszky Nándor, Abaffy János, Laczkó János, Gretzmacher Sámuel, egyenként 83:33 kor.

Achim Mihály, Rácz Gyula, Szeberényi Lajos, Szilárd János, Horváth András, Hodza János, Polearczky András, Horváth Bogumil József, Kovács Dániel, Lukács Pál, Linder Mihály, Bakay Péter egyenként 62:50 kor.

1 lelkész 250 kor. — 250:00
18 „ 83:33 fill. — 1499:94
12 „ 62:50 fill. — 750

2499:94

Papi özvegyek és árvák: 27 özv. ill. árva közül Goldperger Malvin és Olga, Spannagel Józsefné, Hornyánszky Gusztávné, Valach Mihályné, Bewrács Simonné, Stehló Józsefné, Kutlik J.-né, Jeszenszky J.-né, Róth Irén, Bukva Endréné, Kernuch Adolfné, Bierbrunner Jánosné, Ambrózi Edéné, Mocskónyi Nátánné, Baross Károlyné, Kemény Odönné, Horeczky Laura, Simon Péterné, Hodza Andrásné, Bogyai Pálné, Brozik Titusné, Molitorisz Jánosné, Kresméry Ágostné, Urbánszky Jánosné és Krausz Imréné, összesen 25-en 48 kor, val. 1200 korona. *Egyházkerületi segélyben részesültek* (papi özvegyek és árvák) összesen 20-an. Ezek közül: Goldberger Malvin és Olga (Szemlak.) Vallach Mihályné (Petróc.) Jeszenszky Irén (Petróc.) Benyacs Simonné (Bulkesz.) Budva Endréné (Nádorhegy.) Embrosy Edéné (Versecz.) Bierbrunner Jánosné (Bát.) Mocskónyi Jánosné (Szarvas) Horeczky Laura (Pilis.) Hodza Andrásné (Szucsán.) Brózik A.-né (Korinöczbánya.) Bogyay Pálné (Ruttka.) Belohorszky Károlyné (Liptó-Sztreccsan.) Urbánszky Jánosné (Korpona.) Ambrózi Jánosné (Selmezbánya.) Molitorisz Augusztó (Dacsolam.) összesen 16, egyenként 75 korona.

Külföld.

Az általános ev. luth. értekezlet ez év szept. 26—29-ik napján Rostock egyetemi városban tartja XI. évi nagygyűlését. Azon *Oehlkers* hannoverai lelkész „a hitvallásról a hivatásszerű életben,“ *Kaftan* generálsup. „az ev. luth. hitvallásnak a

XX-ik században való érvényéről,“ *Scidel* lichtensteini főlelkész „a tartományegyháznak népegyházzá való fejlesztéséről,“ *Späth* philadelphiai tanár „az ev. luth. hitvallásnak nemzetközi jelentőségéről,“ *Bezzel* neuendettalsau igazgató-tanár „az ev. luth hitvallás Róma ellenes jelentőségéről“ és *Uhlmann* svéd püspök „az ima jelentőségéről és fontosságáról jelen ev. luth. egyházunk helyzetünkben“ c. alatt tart előadást. A megnyitó istentiszteleten *Armknacht* s a zárón *Brüchner* egyházi tanácsos, lelkész predikál. Szűkebbkörű bizottsági üléseket tart az értekezlet a sajtó, a belmisszió, a Gotteskasten, a pogány misszió, a kivándorlás s a zsidó misszió ügyében. Az értekezlet elnöke *Vitzthum* gróf és *Scheile* svéd püspök, az ismert nevű theol. író. Hát bizony szép és dicséretes dolog ez a buzgólkodás és tömörülés az ev. luth. hitvallás körül. De azt hisszük még sem elégséges az üdvösségre. A hitvalláshoz való ragaszkodás mellett még más valamire is van szükségünk. Mecklenburg példája igazolja, hogy a hitvallás hangoztatása még nem biztosítja a komoly vallásos erkölcsi élet és jellemfejlesztést az egyházban. Evangélikus, a Krisztusban való hitéletre van szüksége a mi ev. luth. egyházunknak.

A templomépítés és ev. vallásfejlesztés ügyét szolgáló *Ev. egyházi segélyegylet* múlt hó 13-án tartotta a császárné jelenlétében Berlinben 16. évi rendes közgyűlését, a melyen az összes ev. tartományegyházak generálsup. a német császári ház minisztere, az egyetemes zsinat elnöke s más egyházi előkelőségek jelentek meg. A császárné kíséretében volt a főudvamester, s több előkelő férfiú és női udvari személyiség. Az évi jelentést *Cruner* lelkész, a szűkebbkörű bizottság előadója terjesztette elő. Ebből megtudjuk, hogy a tartományi egyletek 200 ezer, a rajnai tartomány 30 ezer a házi kollektá 150 ezer, az egyházi kollektá 28 ezer s a tagsági díjak címén 100 ezer márkát gyűjtöttek. A berlini nőegylet külön 60 ezer márkát gyűjtött és 16 diakonissa állomást tart fenn. A császárné alapja 31 ezer márkáról 115 ezerre emelkedett. A 750 nőegylet közül esik Brandenburgra 180, Rajnára 170 s Wostfálára 73. A „Frauenhilfe“ c. havi folyóiratnál 2500 előfizetője van s a segélyegylet naptára 90 ezer példányban kelt el. Külön a templom építési egylet is igen nagy összegekkel rendelkezik. Ime így építik meg Németországban a legelőkelőbb körökben is az ev. egyház anyagi és szellemi ügyét. S hogy milyen erős az ev. prot. öntudat e legmagasabb körökben is, a német császárnak a strassburgi püspökhöz intézett dorgáló beszéde is igazolja.

Szászországban az ev. socialis egyesület a múlt hóban tartotta Lipcsében első évi közgyűlését. Predikált *Drus* giesseni tanár. Az elnöki megnyitó azokra a vádakra utalt, a melyek szerint az egyesület pártpolitikai célokat követne s kimu-

talta annak tisztán vallásos jellegét. Előadást tartott *Gregory* tanár „az emberről s a keresztyénről a socialis életben” címmel. Socialisnak nevezi a kötelesség tiszta tudatát és leghivebb teljesítését. A ki socialis téren mozog, az keresztyén kötelességeit teljesíti híven és igazán. A ker. hívőknek buzgólkodniuk kell a socialis életben. A socialis egylettel rokon pizonyban vannak az ev. szövetség, az ev. munkás egyletek, az ev. socialis értekezlet, a socialis reform társulata, a belmissió s a közösségi élet mozgalmak. Az egyházból elidegenegelt tagok megnyerése egyik legfőbb feladata. Az egyesület tagjainak sáma 160. — *A szász papi egylet* Freibergben tartott gyűlés. Tagjainak száma 900 s így az egész német birodalomban a második legerősebb papi egyesület fentart egy otthont Freibergben és bőven segízei a papok fiait. Feladata a lelkészi javadalmazások előmozdítása is.

Irodalom.

Pank, Was jedermann von dem Gustav-Adolf Verein wissen sollte. Mit 88 Abbildungen und 3 Facsimile 1—4 Tausend (A. Strauch) 1904. 228 lap. Ára kötve 2:50 márka. (Folytatás.)

A következőkben az egylet céljait és szükségleteit ismerteti a szerző. Az ev. hívek gondozása a diasporában az ő feladata, templomok és iskolák építése és papok és tanítók alkalmazása és segítése alapján. Valóban ev. hit és tevékeny felebaráti szeretet az egyesület kettős nagy pillére és oszlopa. Itt egy kis történeti visszapillantással s képekkel illusztrálva ismerteti a párisi vérmászt, Básta garázdalkodásait Erdélyben, Dévayt a börtönben, a pozsonyi papidézést s az eperjesi vértörvényszéket. A szükségletek közzé a papi állások szervezése, templomok, iskolák és paplakok építése, anyagi javadalmazásuk megjavítása és a papok és tanítók özvegyeinek és árváinak segítése tartozik. E szakasznak egyik legszebb képe a diósgyőri régebbi és mai diszes templom s több erdélyi szász ev. templom képe.

Az egyesület anyagi eszközei az önkéntes szeretetadományok. Azok az egylet fennállása óta a következő arányokban folytak be: 1852-ben 244767 1862-ben 487979, 1872-ben 422656, 1882-ben 458488 1892-ben 1830135 s 1902-ben 2402742 márka. A központi bizottság mai vagyona 1553403 s az összes egyleteké 5148047 márka. Sok lélekemelő vonást örökít meg a szerző az adományok gyűjtésének történetéből. Az alapszabályok értelmében az összegyűlt összegek egy-egy harmadának felosztása felől a fő- és fiókegyletek s a központi elnökség intézkednek. Az u. n. nagy szeretetadományok évről-évre változnak. Magyarország csak egyetlenegyszer részesült benne. Legújabbán már 20 ezer márkára rug annak összege. Rövid 70 évi fenn-

állása óta 40678380 márkát fordított segítésekre. Ebből Magyarország 76 egyházközségére esik 26310 márka s Erdély 74 egyházközségére 29066 márka, ami a többi országokhoz képest eléggé szerény összeg. Legtöbbet fordított a német és az osztrák diaspora fölségezésére s legújabbán olasz, orosz amerikai és afrikai egyházközségekre is. Az iskolák közül a felsőlövői seminarium 256166 márkában részesült, a mi elég tekintélyes összeg. A „Los von Rom” mozgalma óta a Gusztáv-Adolf-egylet főfigyelme az osztrák reformmozgalom erősítésére irányul. Így nevezetesen Csehországban a klostergrábi egyházközség máris 67371, a teplitzi 97949 s a turni 89383 márkában részesült, a mi eléggé igazolja, hogy tényleg ma az egyesület az átmeneti hid a reformáció országa s a kath. országokban élő protestánsok között. Így „Magyarországon — mint a szerző mondja — méltán Istentől áldottnak mondják az ő munkásságát az evangelium szolgálatában!”

S ennek az egyesületnek évről-évre nagyobb a működési köre. A diasporában szétszórtan található tagok összegyűjtése és erősítése ma is egyik legszebb feladata s legnehezebb hivatása. Itt rövid szemlét tart a szerző az egyes országok felett, a hol maig és még inkább a jövőben sok még a teendő. Itt van Franciaország és Ausztria a maga Rómellenes reformmozgalmával, a klerikális Belgium a maga pár ezer lélekből álló zsinati és missziói egyházával, az inquisitio hazája Spanyolország a Fliedner-féle szeretetművekkel, Olaszország szabad ev. egyháza s romai, florenci és genuai német prot. egyházközségi élete s végül Oroszország s a messze kelet protestantismusa (Szaloniki, Smyrna, Jaffa, Betlehem és Jeruzsálem). A török szultán is jóakaró kegyeibe fogadta az egyesületet.

A zárószó méltán ev. lelkiismereti kötelességnek mondja az egyesület támogatását s művét „szent és áldott isteni műnek”

A függelékben kivonatok találhatók az egyletnek 1843-ban keletkezett „szükséges tudnivaló alapszabályaiból” továbbá bő irodalmi közlések az egyesületnek eddigi történetirodalmából s kimerítő közlések az egyesület ünnepi és röpirataiból. Egy megbízható név és tárgymutató csak megkönnyíti a mű használhatóságát, a melyet magyar prot. viszonyukra alkalmazva, nem ártana édes zengzetes nyelvünkre átültetni. Végül a hasonmások között Vilmos württembergi király 1843. levele, a török szultán 1901. iradéja s az 1892. wittenbergi császári okirat szerepel.

A Gusztáv-Adolf-egyesület e kitűnő tájékoztatóját melegen ajánlják lelkészeink, tanítóink és műveltebb közönségünk szives figyelmébe. A vallástani és konfirmációi oktatásnál és számos képe és vonzó előadása miatt nagy sikerrel használható.

Dobsina.

Dr. Szilávik Máttyás.

Teologiai Szaklap. Szerkesztik és kiadják Raffay Sándor — Hornvánszky Aladár — Pokoly József — Dr. Tüdös István. II. évfolyam 5. szám. Tartalma: A Babel-Bibelvita. IV. Hornvánszky Aladártól. Péter és Pál a vegyes házasságról. Raffay Sándortól. A vallás eredete és kezdetleges alakjai. Miklós Gézától, Szent-Ábrahám Mihány, mint dogmatikus. III. Masznyik Endre dr.-tól Péter Jelenése Raffay Sándortól. Lapszemle. Könyvismertetéssel Ujabb predikáció irodalmunk. Pestmegyeitől. Lincke, Jesus in Kapernaum. Raffay Sándortól. „Olvasóinkhoz és barátainkhoz,“ cím alatt arra kéri a szerkesztőség a „Szaklap“ olvasóit, hogy mint eddig, úgy ezután is, sőt lehetőleg fokozottabb mértékben csoportosuljon a fiatal válatat körül a jövő — III — évfolyam megindításánál is. — Részünkről is a legmelegebben ajánljuk ismételve a szép reménnyel kecsegtető szakfolyóiratot. Sz.

Evang. Homil. Folyóirat. Szerkeszti és kiadja: Geduly Henrik. II. évfolyam. A szám. — Tartalma: 1. „A szószék költészetéből“ Nagy Lajostól. 2. Szentháromság utáni XIV. vasárnapi beszéd † Geduly Bogyozlótól. 3. Szentháromság utáni XV. vasárnapi beszéd Kovács Andortól. 4. Szentháromság utáni XVI. vasárnapi beszéd Hajdu Lajostól. 5. Szentháromság utáni XVII. vasárnapi beszéd Kruppec Istvántól. 6. István király napján Geduly Henrikől. 7. Keresztelési beszéd Koren Páltól. 8. Esketési beszéd Koren Páltól, 9. Ima gyermektelenül elhalt férj felett Kasper Józseftől, 10. Gyászbeszéd Oravecz Mihály ravatalánál Terray Gyulától.

Kiadásunkban megjelenő, közkedveltségnek örvendő

„Tranovsky“-naptár

evang. tótajku közönségünk számára az 1905. évre már megjelent 14 ivnyi terjedelemben, több mint 50 kisebb nagyobb cikkel (többek között Sárkány S. püspök urnak életrajzával és arcképével,) 48 képpel.

Ára 50 fillér, egyes példány postán 70 fillér.

Elárusítóknak 20% árengedmény.

Megrendeléseket elfogad a „Tranoscius“ könyvkiadó és könyvkereskedő részvénytársaság Liptó-Szt.-Miklóson.

„MAYER“ gépgyár

vas- és fémöntöde részvény-társaság SZOMBATHELY.

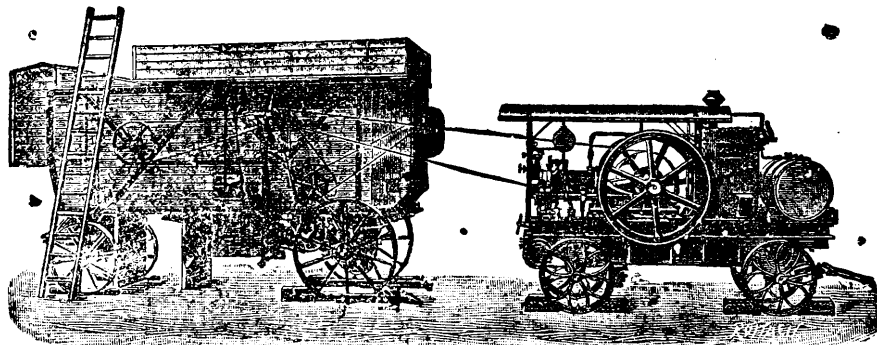
Raktár: Budapest, V., Lipót-körut 15.

Készít mindennemű

Gazdasági gépeket, kitűnő szerkezetű Benzin és szivógáz-motorokat 2-50 lóerőig

Benzin-motoros cséplőkészletek.

Legelősből üzem!

Tűzveszély kizárva!

52 25-11

Malomépítészeti : Új hengerek, minden e szakmába vágó gép gyártása. Teljes műalmibereendezések.

Osborne D. M.-féle világhírű amerikai arató és kaszáló gépek magyarországi kizárólagos képviselőse.

Különlegesség: Legújabb szerkezetű csavaros és szabad. víznyomásmű borsajtók.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve. * Kívánatra minden szükségletre külön költségvetés.